

BÜYÜK DEVLETLER BÜYÜK İNSANLAR BÜYÜK MABETLER

(Karamanoğlu Mehmet Bey Camii)

ULU CAMİ

Sadece savaşıarak büyük devletler kurmadılar aynı zamanda büyük mabetlere, ihtişamlı yapılara da imza attılar. Kurdukları her devleti her alanda imar ve iskân etmeye çalıştılar. İlim ve irfan sahibi kimselere saygı gösterdiler. Devletin yaşaması için insanın yaşaması gerektiği bilinciyle hareket ettiler. İşte bu ortamda, bu fikirlerle ortaya çıkarılmış olan bir yapıdan, bir mabetten; Aksaray'ın ve Anadolu'nun eşsiz bir değeri olan Ulu Cami'den bahsedeceğim. Anadolu'nun birçok yerinde bu ismi almış birbirinden güzel yapılar mevcut. Ulu Cami'de Anadolu'daki bu ulu mabetlerden birisidir.

Diğer bir adıyla Karamanoğlu Mehmet Bey Cami bugün şehrin merkezinde Hacı Hasanlı Mahallesinde belediye binasının hemen karşısında merkezi bir konumdadır. Konumu itibariyle cami yığma olduğu söylenen bir tepeye oturtulmuş vaziyettedir. Caminin arka sokağı işlek bir caddedir ve araç trafiğine açıktır. Caminin sağ tarafında Halk Kütüphanesi, sol tarafında park, önündeyse, geniş sayılabilecek bir avlusu bulunmaktadır. Caminin sonradan yapılan bir adet minaresi mevcuttur. Cami günümüzde ibadete ve ziyaretçilerine açıktır.

MİMARİ YAPISI

Cami, iç mekân olarak (37,13x35,14m.) ebadında, çok ayaklı cami tipinde, yatık dikdörtgen bir plana sahiptir. Cami düzgün kesme taşlardan inşa edilmiştir. Caminin duvarlarında açılmalar olunca çökme tehlikesi görülmüş bunun üzerine mabedin kible ve doğu tarafına dayamalar (payanda) yapılmıştır. Anadolu Selçuklu beylikler

VAHİT
GÖRÜR

mimarisinin tipik süslemeleri ile bezenmiş olan caminin kuzey ve batı cephelerinde birer girişi mevcuttur. Taç kapı batı cephesinde yer almaktadır. Cephenin ortasında yer alan taç kapı dikdörtgen formlu ve cepheden taşkın biçimde ele alınmıştır.

Mukarnaslı kavsaraya (giriş kapısının üzerinde, geometrik bezeme) sahip, sivri kemerli girişin iki yanında birer niş (duvar içinde bırakılan oyuklar) görülmektedir. Cephenin iki yanında pilastırlarla (duvara yapışık sütun) iki katlı düzenleme oluşturulmuştur. Bu düzenlemelerden altta yer alanında mukarnaslı bir niş ve bunun üzerinde yatay yerleştirilmiş boş bir kartuş bulunmaktadır. Bu düzenlemenin üzerinde dilimli, kör bir kemer ve iki yanında birer rozet motifi mevcuttur. Üstte yer alan ikinci alanda ise şemsiye formunda bitkisel bezeme görülmektedir. Cephe düzenlemesi üstte profilli bir kornişle sınırlandırılmış olup taç kapının üstü, içi bitkisel bezemeli üçgen alınlıkla sonlanmaktadır.

Harimde kibleye paralel dört, kibleye dik olarak üç, toplam on iki sekizgen paye bulunmaktadır. Bu payeler birbirine sivri kemerlerle bağlıdır. Yapının üzeri mihrabın önündeki maksure kubbesi ve müezzin mahfili üzerindeki kubbe haricinde tonoz örtülüdür. Tonozlar (taş ve tuğlayla örülmüş, yarım silindir biçiminde tavan örtüsü) girişte kilit taşı süslü kaburgalı tonoz şeklindeyken, diğer kısımlarda çapraz tonoz şeklindedir. Maksure kubbesinde, kemerlerden kubbe örtüsüne geçiş Türk üçgeni ile sağlanırken, müezzin mahfili üzerindeki kubbe örtüsüne geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.

Caminin aydınlatılması cephelere açılan dikdörtgen formlu pencerelerle sağlanmaktadır. Güney duvarında yedi, batı duvarında beş, kuzey duvarında beş, doğu duvarında ise dört pencere olmak üzere yapıda toplam 21 pencere yer almaktadır. Cami bu şekilde aydınlanmaktadır. Yapının kuzeyi iki kat halinde düzenlenmiştir. Burada yer alan ikinci kat bugün kadınlar mahfili olarak kullanılmaktadır. Bu kısmın alt tarafı 5 adet beşik tonozdan meydana gelmiştir.

Taç kapının solundan bir merdivenle üzeri çapraz tonoz örtülü olan kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Ayrıca kuzey cephesinde de bir dehlizle kadınlar mahfiline geçişi sağlayan küçük bir kapı vardır. Cami muhtelif yıllarda gördüğü onarımlara rağmen iç yapısındaki özgünlüğünü korumaktadır.

CAMİNİN YAPIMI ÜZERİNE

Caminin yapıldığı yıl ve camiye yaptıran ile ilgili farklı görüşler mevcuttur fakat kabul gören görüş caminin II. Kılıç Arslan'ın babası Sultan I. Mesud tarafından yaptırıldığıdır. Sultan Mesud'un yaptırdığı bu cami içerisinde yer alan minberde (minber bugün hala mevcut) yine kendi adı zikredilmektedir. Ayrıca, minberin süpürgelik bölümündeki kitabede, mescit ve minberin mimarının Hoca Nüştekin el-Cemâlî olduğu yazılıdır. Daha sonra Sultanın oğlu II. Kılıçarslan veliahtlığı döneminde şehri imar ederken camiye yenilemiş ve babasının koymuş olduğu minbere adını kazdırmıştır.

Caminin bugüne kadar gelen kitabesinde caminin gördüğü onarımdan ve mimarından bahsedilmiştir. İ. Hakkı Konyalı bahsi geçen kitabedeki ifadeleri şu şekilde nakletmiştir: "Mimarı Firuz. Bu kitâbe Karamanoğlu Alâeddin Beyzade Sultan Mehmed'in Ulu camii yaptırması ve yenilemesi hakkındadır. Karamanoğullarından Mehmed Bey 811 H.- 1408 M. yılında bu camii yenilemiştir.". Bu büyük yenilemeden dolayı olmalı ki halk arasında camiye Karamanoğlu Mehmet Bey cami de denmektedir.

Osmanlı tahrir defterlerinde de adı bu şekilde geçmektedir. Caminin minaresi ise önceden söylediğim gibi, sonradan Ağazade Hacı Mehmed isimli bir hayırsever tarafından 1706 yılında yaptırılmıştır. Bu bilgiye ise Ferid isimli birinin yazdığı tarihi kitabedeki şu ifadelerden ulaşıyoruz. "Kıldı bani bu mekama böyle bir eser bina, Seyyid el Hacı Mehmed ibni Abdulah Ağa". Bahsi geçen bu minare daha sonra yıkılmış ve yerine 1925 yılında şimdiki iki şerefeli beton minaresi inşa edilmiştir.

CAMİNİN EŞSİZ MİNBERİ

İnsanı kendine hayran bırakan bu büyük ve güzel minber Türk ahşap işçiliğinin en güzel örneklerinden biridir. Abanozdan yapılmıştır. Sanatkâr bu eserinde yazının, sedef kakmacılığının, kabartmacılığın, ince ağaç işlemeciliği ve süslemenin her çeşidini toplamıştır. Tarihi minber zaman zaman layık ve ehil olmayan eller tarafından hoyratça tamir görmüştür.

Minberin kapısının üstündeki kitabede Sultan I. Mesud tarafından yaptırıldığı yazmaktadır. Minberin kapısının sol sövesinde yukarıdan aşağıya, sağ sövesinde aşağıdan yukarıya yazılan bir kitabe daha mevcuttur. Bu kitabede ise Sultan II. Kılıç Arslan'ın camiye veliahtlığı döneminde yaptıkları anlatılmaktadır. Minberin üzerinde Fatiha, Bakara, Ayetel Kursi, Fetih ve ihlas surelerinden bölümler mevcuttur.

SON SÖZ

Bununla birlikte şunları söyleyebiliriz ki şehirde Selçuklu Dönemi'nden bilinen en erken tarihli yapı Sultan I. Mesut'un yaptırmış olduğu camidir. Bu caminin daha sonra geçirmiş olduğu onarımları ve tarihi süreci sizlere anlattım. Yine bununla birlikte caminin mimari yapısına da değindik. Bu bilgiler ışığında, Ulu Cami günümüze kadar ulaşmış önemli bir kültür ögesi durumundadır. Bu eşsiz yapıyı kaç kez ziyaret etmiş olursanız olun her yeni ziyaretinizde sizi kendisine hayran bırakacaktır.

Tarihin izlerini üzerinde taşıyan bu muhteşem yapı birçok insana ev sahipliği yapmış, nice başlar bu tarihi mabet içinde secdeye gitmiştir. Nice el bu eşsiz yapı içinde semaya açılmıştır. Sekiz yüz yılı aşkın tarihinde birçok olaya tanıklık etmiş bu güzel mabede bugüne kadar sahip çıkılmış ve bu değer günümüze kadar getirilmiştir. Türkün bu eşsiz şaheserini gelecek nesillere taşımak için onu koruyup gözetme sırası artık bizlerdedir. Yolunuz düşerse mutlaka ziyaret ediniz...

KAYNAKÇA

Durukan, Aynur. (2002). *Selçuklu Dönemi Kültür Ortamından Bir Kesit: XII. Yüzyıl*. Türkler, Cilt: VII., Sayfa: 726-728. Yeni Türk Yayınları: Ankara

Görür, Muhammet. (1991, Aralık). *Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde Aksaray Şehri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara

Konyalı, İbrahim Hakkı. *Aksaray Ulu Cami*. Vakıflar Dergisi, C. X, Ankara, 2006, (Tıpkı Basım), s. 273-288.

Şimşirgil, A. (2016). *Sultan Kılıç Arslan ve Aksaray*. İstanbul: IQ. S. 218-219

Kurtbil, Zeynep Hatice. *Aksaray Ulu Camii*. TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, Cilt:42, S. 83-84.